

Wandelroute

75 JAAR
VRJHEID

Vanwege 75 jaar vrijheid in mei 2020 is een route samengesteld door het centrum van Lemmer. De route gaat langs panden en door straten die een belangrijke rol hebben gespeeld in de Tweede Wereldoorlog. Zo wordt iets verteld over activiteiten die plaatsvonden in de woning of wie er woonachtig waren. De cijfers op de plattegrond corresponderen met de toelichting en de foto.

Start van de route is bij het museum van Lemmer aan de Gedempte Gracht. Dit museum is een bezoek meer dan waard.

Wij wensen u een plezierige wandeling door Lemmer!

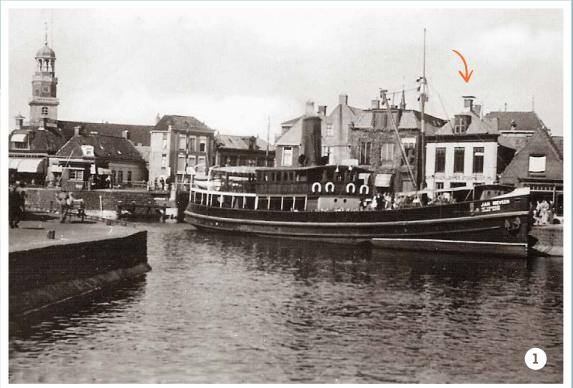

Stichting Oud Lemmer

1

Emmakade 1

Hier was het hoofdkantoor van de Groningen Lemmer Stoomboot Maatschappij gevestigd. Het vlaggenschip van deze maatschappij, de Jan Nieveen, vervoerde in de oorlog veel onderduikers van Amsterdam naar Friesland en in omgekeerde richting voedsel tijdens de Hongerwinter. Overigens vervoerden de schepen van de concurrerende Holland Friesland Lijn, gelegen in de Tramhaven achter de sluis, ook veel onderduikers.

2

Emmakade 4

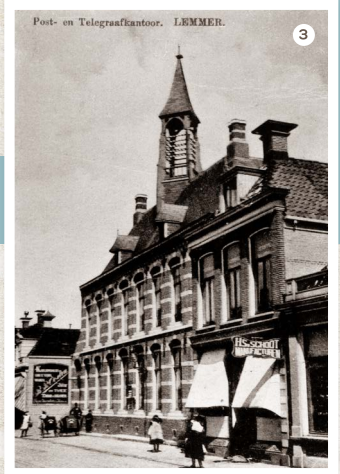
Hierin bevond zich de Hafenüberwachungsstelle.

3

Nieuwburen

Tegenover het Fedde Schurerplein ziet u het voormalige postkantoor. De telefoonverbindingen moesten vroeger door telefonistes tot stand gebracht worden. In de oorlog konden zij daarvoor gesprekken afluisteren voor het verzet.

Ook hield het personeel soms verraadbriefjes achter. In juni 1944 werd een gesprek tussen de Hafenüberwachungsstelle en de SD te Leeuwarden afgeluisterd en daardoor kon men verzetsman Dirk Onderweegs (zie ook 8) waarschuwen om onder te duiken.

4

Nieuwburen 32

4

Dit was de pastorie van de Nederlands Hervormde kerk, destijds bewoond door ds. Abraham Keuzenkamp. Hij begroef een bij hem thuis gestorven Joodse onderduiker veiligheidshalve in zijn achtertuin. Tegenover de apotheek stond vroeger het woonhuis van Jozeph en Sarah Blok. Hier zijn in het trottoir zogenaamde stroffelstiennen geplaatst, naar een ontwerp van de Duitse kunstenaar Günter Demnig.

5

De straatnamen in het Rienplan

Deze zijn grotendeels vernoemd naar omgekomen verzetsmensen. Er zit een systeem in; gezien vanaf de Jacob de Rookstraat is er een chronologie op overlijdensdatum. De dwarsstraten zijn genoemd naar de verzetshelden die geëxecuteerd zijn in Doniaga. Tot slot nog een hoekje met straten

die vernoemd zijn naar gesneuvelde militairen. De op 10 april 1945 in Duitsland omgekomen verzetsman Henk Akse uit Meppel is niet vernoemd.

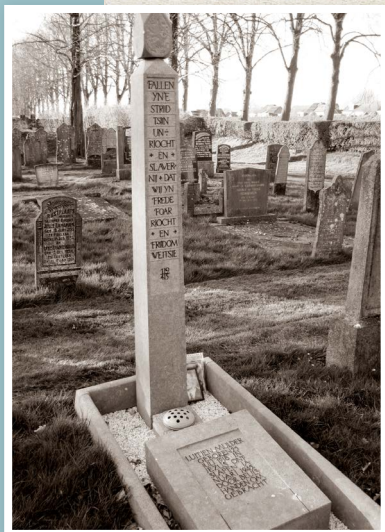

6

Straatweg

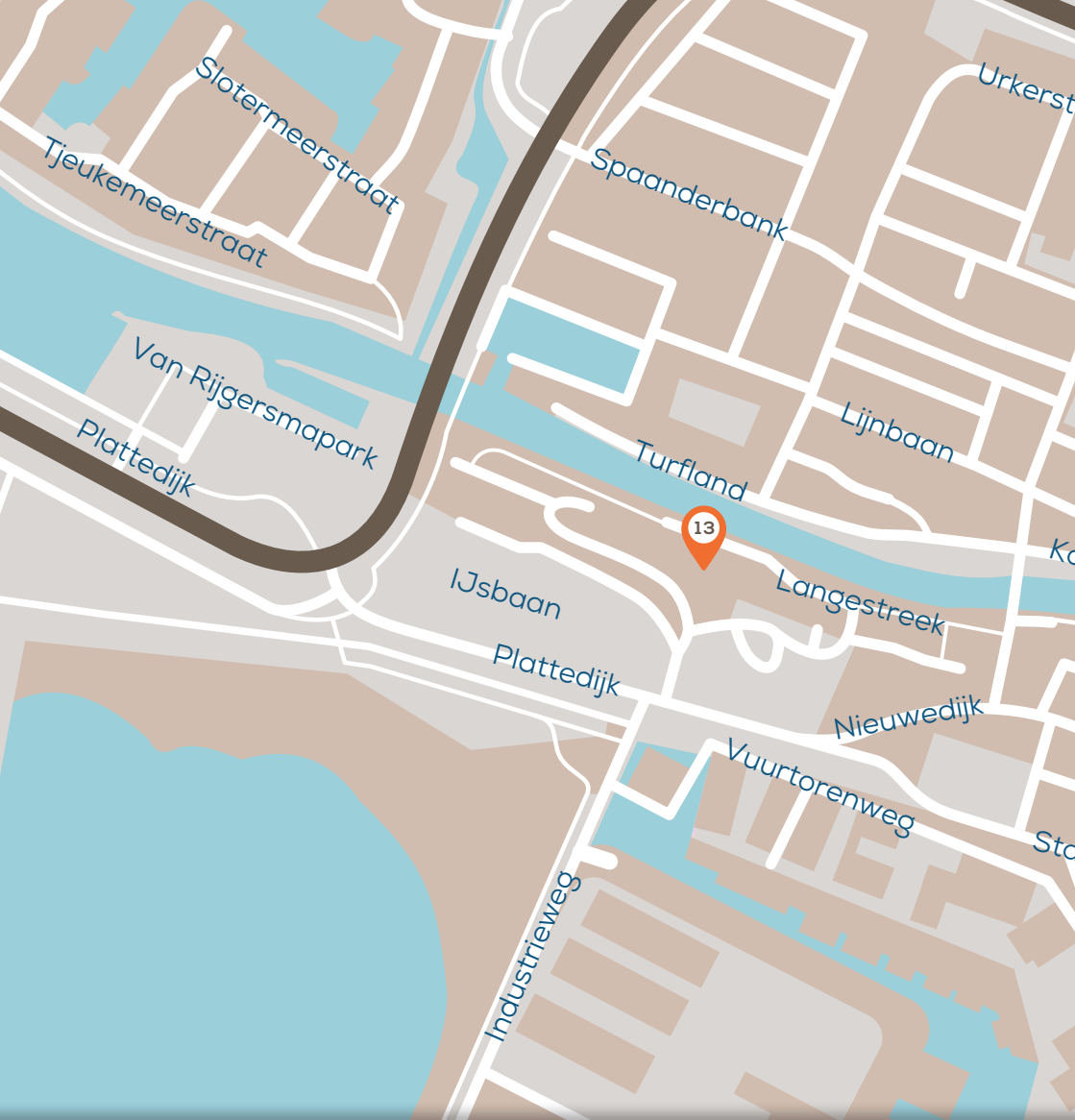
De oude begraafplaats.

Hier bevindt zich het graf van verzetsman Luitjen Mulder (met gedenkzuil). Verder de graven van de vijf burgerslachtoffers van de beschieting vlak voor de bevrijding van Lemmer in de nacht van 16 op 17 april 1945; het graf van slachtoffer van de Meistaking 1943 Jouke Bootsma, dan vijf graven van de acht slachtoffers van de bomexplosie op 27 juli 1940 en ten slotte de geallieerde piloten (met monument). Van deze laatsten is het grafschrift van het tweede graf, dat van warrant officer W.M. Waterman, het meest karakteristiek: "Theirs not to reason why, theirs but to do and die."

In de grafsteen van Cornelis Barthelomeus Koole, een van de slachtoffers van de bomontploffing van 1940, zit een scheur. Die is veroorzaakt door de ontploffing van een granaat, die op het kerkhof is neergekomen tijdens de beschietingen van Lemmer door de Canadezen in de nacht van 16 op 17 april 1945. Andere oorlogsslachtoffers zijn Jacob Stienstra, Gerke Bootsma en Jacob Thijsseling. Zij werden gedood bij beschietingen van schepen door geallieerde vliegtuigen op 21 oktober 1942.

C.B. Koole was Hoofd Luchtbescherming; zijn zoon Marinus sloot zich aan bij de gevechtsgroep van de Binnenlandse Strijdkrachten in september 1944 (zie ook 13).

Plattegrond Lemmer

Start route	Emmakade 4	De straatnamen in het Rienplan
	Nieuwburen	Straatweg
Emmakade 1	Nieuwburen 32	Markerstraat

Schoolstraat 19

Oudesluis

Kortestreek 9

Langestreek 16-17

Kortestreek

Langestreek 70

7 *Markerstraat*

Het Jozeph en Sarah Blokpark met monument. Broer en zus Blok waren destijds de enige Joden in Lemmer. Zij kwamen om in Auschwitz.

8 *Schoolstraat 19*

Dit was het woonhuis van verzetsman Dirk Onderweegs. Hij was werkzaam als hoofdambtenaar op de secretarie van het gemeentehuis. In die hoedanigheid was hij in de gelegenheid om persoonsbewijzen te vervalsen.

Later werd hij zelfs hoofd van de PB centrale te Sneek. Voorts bracht Onderweegs onderduikers onder; zelf hadden hij en zijn gezin twee Joodse kinderen in huis.

Buurman Haye Dijkstra (nummer 20) had overigens ook twee Joodse onderduikers. Dijkstra was conciërge van de (thans niet meer bestaande) christelijke school en hielp ooit mee om gedropte wapens voor de Binnenlandse Strijdkrachten op de zolder van deze school te verbergen.

9 *Kortestreek 9*

In dit voormalige waterschapsgebouw was de Duitse politiepost gevestigd. Veel Lemsters meenden dat hier de SD zetelde, maar het was een afdeling van de Zollgrenzschutz.

10 *Kortestreek*

Reliëf in de toren van de Nederlands Hervormde kerk (Lemster toer). Dit stelt een stervende verzetsstrijder voor die een duif loslaat. Onderschrift: "Har dea, ús frijdom" ("Hun dood, onze vrijheid"). Het reliëf is gemaakt door kunstenaar Nico Onckenhout in 1955.

In de oorlog zijn de binnenklippen (de hoge stenen gedeelten aan de noordkant waarin zich de deuren van de sluis bevinden) van de sluis en de deuren verwijderd ten behoeve van de Duitse konvoien. Ook de aansluitende bocht in het water werd hiervoor verruimd.

12

Langestreek 16-17

Dit pand (de slagerij Ynze de Jong) was een centrum van verzetsactiviteiten. Bemachtigde bonkaarten voor onderduikers vonden hier een plaats, evenals gedropte wapens voor het verzet. Er werden acties van de knokploeg voorbereid en op zolder luisterde men naar de radio om codeberichten over wapendroppings af te wachten. Via het deurtje links en de steeg kwamen verzetslieden achterom onopvallend binnen.

Ook had het gezin De Jong vanaf maart 1944 een Joodse onderduikster in huis. Tevens was Ynze de Jong betrokken bij de inlichtingendienst van het verzet en bracht hij, aanvankelijk als assistent van Dirk Onderweegs (zie ook 8), onderduikers onder bij anderen.

13

Langestreek 70

Dit was het woonhuis van belastinginspecteur Willem Beijering. In die hoedanigheid was hij hoofdcontactpersoon in de gemeente voor het Nationaal Steunfonds, het illegale fonds voor de financiële ondersteuning van het verzet.

Verder bracht Beijering onderduikers onder, verspreide illegale lectuur en formeerde een gevechtsgroep voor de Binnenlandse Strijdkrachten.

Dit wandelboekje is mede mogelijk gemaakt door:

Frank Hemkes, samensteller informatie

Gemeente De Fryske Marren

Stichting Joodse begraafplaats Taczijl

Stichting Oud Lemmer

Voor livebeelden van Lemmer verwijzen we graag naar de site
www.webcamlemmer.nl

Voor meer info scan

www.oudlemmer.nl

© Stichting Oud Lemmer mei 2020